

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קט"ז

מביאה הגמרא את הפסוק בשופטים שנאמר לאחר שהשבטים נלחמו בשבט בנימין ונשארו מהם רק שש מאות איש, שאמרו השבטים "ויאמרו ירושת פלטה לבנימין ולא ימחה שבט מישראל" ואמר רבי יצחק דבי רבי אמי שמפסוק זה לומדים שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם אחיו בנכסי האב, כיוון שלכל אחד היה חלק גדול מאוד בנחלתו כי נשארו רק מתי מעט, ולא רצו שתעבור נחלתם של בנימין לשבט אחר.

אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי שכל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה, שנאמר "והעברתם את נחלתו" ונאמר בצפניה "יום עברה היום ההוא".

ועל הפסוק בתהילים "אשר אין חליפות למו ולא יראו אלוקים" נחלקו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, האם הפסוק מדבר על כל שאינו מניח בן, או על כל שאינו מניח תלמיד.

ומנסה הגמרא לדייק שר' יוחנן הוא הסובר שהפסוק מדבר על כל שאינו מניח תלמיד, שהרי ר' יוחנן עצמו מתו כל בניו והוא לא הניח בנים, והיה נוטל שן של בנו העשירי ועמה היה מנחם את אלו שבניהם נפטרו, ולכן לא יתכן שהוא היה אומר זאת על עצמו שהוא אינו ירא שמים.

אך דוחה הגמרא שלפי זה יוצא שדעתו של רבי יהושע בן לוי שהפסוק מדבר על מי שלא הניח בן, והרי רבי יהושע בן לוי לא היה הולך לבית האבל, אלא רק לביתו של מי שנפטר בלא בנים, שנאמר עליו בירמיה "בכו בכה להולך", ואמר רב יהודה בשם רב שהכוונה להולך בלא בן זכר. ורואים שאף ר' יהושע בן לוי לא ראה חסרון באדם ההולך בלא בנים.

ולכן אומרת הגמרא שדעת רבי יהושע בן לוי שהפסוק מדבר על מי שלא הניח תלמיד, ומה שר' יוחנן אמר שהפסוק מדבר על מי שלא מניח בן הוא מדברי רבו, אך הוא עצמו חולק וסובר אף הוא כדעת ר' יהושע בן לוי שהכוונה למי שלא הניח תלמיד.

מביאה הגמרא שדרש רבי פנחס בן חמא על הפסוק במלכים "והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא", ששאל ר' פנחס בר חמא מפני מה בדוד נאמרה שכיבה, וביואב נאמרה מיתה. ובאר שדוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה, אך יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה.

ושואלת הגמרא שהרי אף יואב הניח בן, שנאמר בעזרא "מבני יואב עובדיה בן יחיאל", ועונה הגמרא שדוד שהניח בן **כמותו** נאמרה בו שכיבה, אך יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה.

עוד מביאה הגמרא שדרש ר' פנחס בן חמא, שקשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות שנאמר באיוב "חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוך נגעה בי" ויד היא חמישים מכות שהרי על עשרת המכות במצרים נאמר אצבע אלוקים היא וביד יש חמש אצבעות.

והשיבו לו חבריו לאיוב "השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני", דהיינו שעדיף לך חמישים המכות מעוני.

עוד דרש ר' פנחס בר חמא שכל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר במשלי "חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה".

במשנה הובא הכלל שכל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו. ומביאה הגמרא שהסתפק רמי בר חמא אם אדם מת ואביו כבר אינו חי, אבל אבי אביו חי, ואחי אביו חיים, מי מהם קודם לרשת אותו, וכגון שמת עשיו, ויצחק אביו מת, האם אברהם או ישמעאל ירשו את נכסי עשו.

ואמר רבא שוודאי שאברהם קודם לישמעאל שהרי נאמר במשנה שהאב קודם לכל יוצאי ירכו.

עמוד ב'

ואמרת הגמרא שרמי בר חמא אגב חריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת לא עיין בזה.

שהסתפק רמי בר חמא באדם שמת ואבי אביו, ואחיו של המת קיימים, מי מהם קודם לרשת אותו, וכגון שמת עשיו, ואבי אביו שהוא אברהם, ויעקב אחיו חיים, מי מהם קודם לרשת את עשיו.

ואמר רבא שמהמשנה ניתן לדייק שאברהם קודם, שהרי נאמר במשנה שהאב קודם לכל יוצאי ירכו, אך אמרת הגמרא שרמי בר חמא לא סבר כך, כיון שהוא סבר שהכוונה דווקא ליוצאי ירכו שלו, ולא יוצאי ירכו של בנו, ולכן אבי האב אינו קודם לאחיו של המת.

ואמרת הגמרא שמסתבר שהאח קודם לאבי אביו של המת, דהיינו שיעקב קודם לאברהם, כיון ששנינו שכל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמים, וכיון שיצחק קודם לירש את עשיו יותר מאביו אברהם, כך גם בנו של יצחק יעקב קודם לרשת את עשיו יותר מיצחק.